

IKKILAMCHI YERDAN FOYDALANISHNING QISHLOQ XO‘JALIGIDAGI AHAMIYATI

Sattorov Shahzod Yarashovich – o‘qituvchi

Hayitov Shaxzod Haydar o‘g‘li - magistr

Jo‘raqulov Fazliddin Faxriddinovich - talaba

Toshpo‘lotova Ruxshona Uyg‘un qizi - talaba

Teshayev Hasan Murtazoyevich - talaba

*Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash
muhandislari instituti “Milliy tadqiqot universiteti” Buxoro tabiiy resurslarni
boshqarish instituti.*

Annotatsiya Maqolada ikkilamchi yerdan foydalanishning qishloq xo‘jaligidagi ahamiyatiga ‘g‘risida ma‘lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: ikkilamchi, yer maydonlari, monitoring, resurslardan samarali foydalanish, hosildorlik, ekologik barqarorlik, qishloq xo‘jaligi.

Ikkilamchi yerlar qishloq xo‘jaligida asosiy foydalanishdan chetda qolgan yoki vaqtinchalik foydalanilmayotgan, ammo qayta foydalanish imkoniyati mavjud bo‘lgan yerlar hisoblanadi. Bunday yerlarning qishloq xo‘jaligidagi ahamiyati quyidagilardan iborat: Ikkilamchi yerlarni qishloq xo‘jaligiga jalb qilish resurslardan maksimal foydalanishni ta‘minlaydi. Bu yerlar ko‘pincha madaniy ekinlarni qayta ekish uchun moslashadi yoki ozuqabop o‘simliklar uchun ishlatiladi. Ikkilamchi yerlarni melioratsiya qilish va qayta ishlash orqali ularning unumdorligini oshirishga erishish mumkin. Bu, ayniqsa, sho‘rlangan yoki yomonlashgan yerlarni ekin ekishga tayyorlashda **dolzarbdir**. Bunday yerlarni mevali daraxtlar, uzumzorlar yoki boshqa qishloq xo‘jaligi turlari uchun foydalanish ekinlar xilma-xilligini oshiradi, bu esa hududiy iqtisodiyotga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Ikkilamchi yerlarni o'zlashtirish yangi yerlarni qishloq xo'jaligiga kiritishga nisbatan ancha iqtisodiy samarali bo'lishi mumkin. Yerlarni tiklash tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga yordam beradi. Bunday yondashuv ekologik jihatdan barqaror bo'lib, tabiiy resurslarni asrash va chiqindilarni kamaytirishga yordam beradi.

Amaliy misollar:

- **Sho'rlangan yerlarni sho'rini yuvib, dalachilik uchun tayyorlash.**
- **Tashlandiq yoki vaqtincha foydalanilmagan yerlarda o'rmonzorlar yoki to'qayzorlar yaratish.**
- **Quruq yoki yaroqsiz yerlarda o'rmon plantatsiyalari tashkil qilish.**

Qishloq xo'jaligida yerlarning optimal boshqaruvi va ikkilamchi yerlarni o'zlashtirish yangi ishlab chiqarish imkoniyatlarini yaratadi va ekologik muvozanatni saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yer resurslarini samarali boshqarish bu yerlarni iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy jihatdan optimal ishlatishni ta'minlashga qaratilgan strategiyalar, texnikalar va boshqaruv usullarini o'z ichiga oladi. Bu jarayon barqaror rivojlanishni ta'minlash va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga qaratilgan.

Yer resurslarini samarali boshqarishning asosiy maqsadlari:

1. **Unumdorlikni oshirish:**
 - Yerlarni to'g'ri melioratsiya qilish va unumdorligini saqlab qolish.
 - Sho'rlangan, qurigan yoki chang bo'lib qolgan yerlarda qayta tiklash ishlarini olib borish.
 - Sug'orish tizimlarini optimallashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish.
2. **Barqaror foydalanish:**
 - Resurslarni haddan tashqari ekspluatatsiya qilishning oldini olish.
 - Ekologik zarar yetkazmaydigan texnologiyalar va usullarni qo'llash.
3. **Diversifikatsiya qilish:**

- Yerlardan nafaqat dehqonchilikda, balki o‘rmonchilik, ozuqa yetishtirish, va turizm kabi boshqa sohalar uchun ham foydalanish.

4. **Tabiiy resurslarni asrash:**

- Tabiiy o‘rmonzorlarni himoya qilish va tiklash.
- Eroziya, deforestatsiya va sho‘rlanishni kamaytirish bo‘yicha chora-tadbirlar.

Yer resurslarini boshqarishning asosiy strategiyalari:

1. **Ko‘p maqsadli foydalanish:**

- Yer resurslaridan bir vaqtning o‘zida bir nechta yo‘nalishda (masalan, dehqonchilik va chorvachilik uchun) foydalanish.

2. **Yer tuzish va rejalashtirish:**

- Yerni foydalanish turlarini aniqlash va texnik-texnologik rejalashtirish ishlarini olib borish.

- Ichki yer tuzish loyihalarini ishlab chiqish va amalga oshirish.

3. **Eroziyaga qarshi choralar:**

- Yerni qishloq xo‘jaligi maqsadlarida ishlatishda qiyaliklarni tekislash, o‘tqazish yoki o‘rmonzorlarni ko‘paytirish.

- Sug‘orish tizimlarida suv tejoychi texnologiyalarni qo‘llash.

4. **Texnologiyalardan foydalanish:**

- **GIS (geografik axborot tizimlari)** va masofaviy zondlash yordamida er resurslarini monitoring qilish va boshqarish.

- Dronlar va sun‘iy yo‘ldosh texnologiyalari yordamida tahlillar o‘tkazish.

Samarali boshqaruvning foydalari:

- Yerlarning unumdorligini uzoq muddat saqlash.
- Ekologik barqarorlikni ta‘minlash.
- Iqtisodiy samaradorlikni oshirish.
- Atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishni ta‘minlash.

Yer unumdorligini oshirish bu tuproqning qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini yetishtirishga bo‘lgan salohiyatini oshirish uchun qaratilgan chora-

tadbirlar majmuasidir. Bu jarayon tabiiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi va tuproqni degradatsiyadan saqlashga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI.

- [1] “Yerlarni lazer niveliri y’ordamida tekislash bo’yicha texnik yo’riqnoma” Urganch 2012 yil.
- [2] Спутник Технологиялари Асосида Автомобил Транспорт Воситалари Ҳаракатини Бошқариш Ва Назорат Қилиш ШЯ Сатторов, ЖС Асатов, ФФ Жўрақулов - o'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ..., 2023
- [3] Global Iqlim O'zgarishi O'zbekistonning Barqaror Rivojlanishiga Salbiy Ta'siri. SS Yarashovich, AJ Sayitkulovich, AI Hasan o'g'li... - O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ..., 2023
- [4] Sattorov Sh Y, Ahmadov S O, Akhtamov S A 2021 Mechanisms of rice growing and rice development in Uzbekistan *online-conferences* 5 183
- [5] Sattorov S Y 2020 Use of aerocosmic methods and gis programs in construction of space data models of pastural land *Current scientific research in the modern world*
- [6] Abduloev A M 2020 The use of advanced technologies in geodetic and geoinformatics *Journal agro processing*
- [7] Sattorov S. Y., Muhammadov Q., Bobojonov S. QURILISH JARAYONIDA ELEKTRON TAXEOMETRLARLARNI O ‘RNI //Euro-Asia Conferences. – 2021. – Т. 5. – №. 1. – С. 235-237.
- [8] Сатторов Ш.Я., Муҳаммадов Қ., Бобожонов С. ҚУРИЛИШ ЖАРАЁНИДА ЭЛЕКТРОН ТАХЕОМЕТРЛАРЛАРНИ О ЁРНИ //Эуро-Асиа Конференсес. – 2021. – Т. 5. – №. 1. – С. 235-237.
- [9] Сатторов Ш. Я. и др. USE OF AEROCOSMIC METHODS AND GIS PROGRAMS IN CONSTRUCTION OF SPACE DATA MODELS OF PASTURAL LAND //Актуальные научные исследования в современном мире. – 2020. – №. 5-4. – С. 16-22.
- [10] Сатторов Ш. Я. ЯЙЛОВ ЕРЛАРИНИНГ ДЕГРАДАЦИЯ ОМИЛЛАРИ //ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ. – 2020. – №. SPECIAL ISSUE.

- [11] Абдуллоев, А. М. (2020). ГЕОДЕЗИК ВА ГЕОИНФОРМАТИК ИШЛАРНИ БАЖАРИШДА ИЛФОР ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ. *ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ*, (SPECIAL ISSUE).
- [12] Muzaffarovich, Abdulloyev Ashraf. "USE OF ADVANCED TECHNOLOGIES IN GEODESIC AND GEOFORMATIC WORK." *Агропроцессинг SPECIAL* (2020).
- [13] Ашраф, Мудасир, Ясс Худхейр Салал и С.М. Абдуллаев. «Интеллектуальный анализ образовательных данных с использованием базового (индивидуального) и ансамблевого подходов к обучению для прогнозирования успеваемости учащихся». *Наука о данных* . Спрингер, Сингапур, 2021. 15–24.
- [14] [Geoportal visualization of state cadastre objects:\(a case study from Uzbekistan\)](#) A Inamov, S Sattorov, A Dadabayev, A Narziyev - IOP Conference Series: Earth and Environmental , 2022
- [15] [Conventional and current approaches of urban mapping and geodetic base formulation for establishing demographic processes database: Tashkent, Uzbekistan](#) S Abdurakhmonov, M Khamidova, Y Romanyuk - E3S Web of Conferences, 2024